

Sygn.akt III AUa 596/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 listopada 2013r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Bohdan Bieniek (spr.)

Sędziowie: SA Piotr Prusinowski

SA Marek Szymanowski

Protokolant: Agnieszka Charkiewicz

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 27 listopada 2013 r. w B.

sprawy z odwołania R. B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o wcześniejszą emeryturę

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

od wyroku Sądu Okręgowego w Suwałkach III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 8 marca 2013 r. sygn. akt III U 32/13

zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołanie.

Sygn. akt III AUa 596/13

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. decyzją z dnia 6 grudnia 2012r. odmówił R. B. prawa do emerytury.

W odwołaniu od tej decyzji R. B. domagał się jej zmiany i przyznania prawa do emerytury.

W odpowiedzi na odwołanie Zakład Ubezpieczeń Społecznych wniósł o jego oddalenie.

Sąd Okręgowy w Suwałkach wyrokiem z dnia 8 marca 2013r. w sprawie III U 32/12 zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał R. B. prawo do emerytury od dnia 20 listopada 2012r., a ponadto ustalił odpowiedzialność organu rentowego za nie ustalenie prawa do emerytury.

Sąd I instancji ustalił, że ubezpieczony na dzień 1.01.1999r. nie posiada okresu ubezpieczenia w wymiarze 25 lat. Natomiast legitymuje się następującymi okresami ubezpieczenia z racji zatrudnienia od 4.08.1972r. do 28.02.1973r. w Kopalni (...), od 4.04.1973r. do 31.10.1973r. w Gminnej Spółdzielni (...) w R. i od 1.07.1978r. do 31.12.1998r. w (...) oraz odbytej od 15.02.1974r. do 13.12.1974r. służby wojskowej. Łącznie posiada okres składkowy i nieskładkowy w ilości 22 lat 5 miesięcy i 5 dni.

Mając ów fakt na uwadze Sąd stwierdził, że wnioskodawca z mocy art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z FUS nie może uzyskać emerytury.

Natomiast Sąd Okręgowy uznał, że odwołującemu przysługuje emerytura na podstawie art. 50 ust. 1 powołanej ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Zgodnie z tym przepisem prawo do emerytury kolejowej, o której mowa w art. 40, przysługuje pracownikom kolejowym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948r., a przed dniem 1 stycznia 1969r., jeżeli spełniają łącznie następujące warunki:

- 1) nie przystąpili do otwartego funduszu emerytalnego albo złożyli wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa;
- 2) warunki do uzyskania emerytury określone w tym przepisie spełnią do dnia 31 grudnia 2008r.

Rozważając wymienione wyżej przesłanki Sąd Okręgowy stwierdził, że odwołujący na dzień 31.12.2008r. posiada okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 25 lat, w tym co najmniej 15 lat zatrudnienia na kolei. Praca odwołującego w szczególnych warunkach wynika z wystawionego odwołującemu świadectwa wykonywania prac w szczególnych warunkach. Taką też pracą wnioskodawcy uznał organ rentowy w decyzji z dnia 14.03.2012r.

Sąd I instancji stwierdził, że pozwany błędnie odmówił wnioskodawcy prawa do emerytury. Przecież z art. 50 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS wynika, że 60 lat ubezpieczony ma uzyskać po dacie 31.12.2008r. Wszakże osoba urodzona po 31.12.1948r. nigdy nie będzie miała ukończonych 60 lat życia w dniu 31.12.2008r. Chodzi więc o osobę (ubezpiezonego), która mimo, że na dzień 31.12.2008r. nie miała 60 lat życia, to po osiągnięciu tego wieku na dzień 31.12.2008r. osiągnęła okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiety i 25 lat mężczyzny, w tym co najmniej 15 lat zatrudnienia na kolei.

W związku z tym, że odwołujący się na dzień (...) osiągnął 60 lat życia, to od tej daty uzyskuje prawo do emerytury.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy na mocy art. 477¹⁴§ 2 kpc zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał odwołującemu prawo do emerytury od dnia 20.11.2012r., tj. od dnia złożenia wniosku.

Na mocy też art. 118 ust. 1a zd. 2 ustawy emerytalnej Sąd Okręgowy stwierdził również odpowiedzialność organu rentowego za nie ustalenie prawa do emerytury, chociaż w obliczu zgromadzonego przed nim materiału dowodowego winien to uczynić.

Powyższy wyrok został zaskarżony w całości przez pozwanego. W apelacji skarżący zarzucił rozstrzygnięciu naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 50 ust.1 pkt 2 w związku z art. 40 ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, iż wnioskodawca spełnił wszystkie przesłanki do uzyskania emerytury, w sytuacji gdy przepis ten wymaga, by do dnia 31 grudnia 2008r. uprawniony ukończył 60 rok życia.

Mając powyższe na uwadze apelujący domagał się zmiany zaskarżonego orzeczenia i oddalenia odwołania, ewentualnie jego uchylecia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

W uzasadnieniu swego stanowiska skarżący podniósł, iż zawężenie prawa do emerytury przez ustawodawcę zostało uznane za zgodne z Konstytucją, co wynika z orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 czerwca 1999r. w sprawie K 5/99. W związku z tym wykładnia prawa materialnego dokonana przez Sąd I instancji jest wadliwa. Skoro wnioskodawca nie nabył prawa do emerytury, to błędne jest także ustalenie odpowiedzialności organu rentowego za nie ustalenie ostatecznej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego jest zasadna.

W pierwszej kolejności należy podkreślić, iż Sąd Okręgowy poczynił w sprawie prawidłowe ustalenia w zakresie stanu faktycznego. Przedmiotowe ustalenia nie są sporne w sprawie. W związku z tym przypomnieć można jedynie, iż ubezpieczony do dnia 1 stycznia 1999r. wypracował okresy składkowe i nieskładkowe w wymiarze 22 lat 5 miesięcy i 5 dni. Ów fakt nabiera znaczenia w sprawie w kontekście oceny prawa wnioskodawcy do emerytury określonej w treści art. 184 w związku z art. 40 ustawy z dnia 17.12.1998r o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. [Dz.U z 2009r. nr 153 poz. 1227 tekst jedn. ze zm.]

W tej mierze Sąd Okręgowy trafnie zinterpretował wymienione wyżej przepisy i zasadnie uznał, że ubezpieczony nie spełnia warunku stażowego, a tym samym nie nabywa prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym na podstawie art. 184 w zw. z art. 40 ustawy emerytalnej.

W postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych Sąd ma obowiązek zweryfikować wszelkie przesłanki uprawniające do uzyskania emerytury, a nie tylko te, które zostały wskazane w decyzji organu rentowego.

Stąd też Sąd I instancji zasadnie weryfikował pozostałe możliwości przyznania wnioskodawcy świadczenia emerytalnego. Z racji rodzaju wykonywanego przez wnioskodawcę zatrudnienia [praca na kolei] istota spornego zagadnienia sprowadza się do oceny, czy ubezpieczony spełnił warunki do otrzymania emerytury, o której mowa w treści art. 50 ustawy emerytalnej. Zgodnie z przytoczonym przepisem prawo do emerytury kolejowej przysługuje pracownikom kolejowym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r., a przed dniem 1 stycznia 1969 r., jeżeli spełniają łącznie następujące warunki. Po pierwsze ukończyły wiek 60 lat [mężczyźni], po wtóre legitymują się okresem składkowym i nieskładkowym w wymiarze, co najmniej 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn, w tym co najmniej 15 lat zatrudnienia na kolei, łącznie z okresami równorzędnymi i zaliczanymi do okresów zatrudnienia na kolei, o których mowa w art. 44-45 ustawy emerytalnej, a nadto nie przystąpili do otwartego funduszu emerytalnego albo złożyli wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa. Ponadto zgodnie z treścią art. 50 ust.1 pkt 2 ustawy warunki do uzyskania emerytury określone w tym przepisie spełnią do dnia 31 grudnia 2008 r.;

Wykładnia tego ostatniego przepisu pozostaje sporna w sprawie. Sąd I instancji dokonał wykładni prawa materialnego w takim kierunku, iż uzyskanie przez pracownika kolejowego wieku 60 lat w okresie do 31.12.2008r. nie jest warunkiem koniecznym do uzyskania świadczenia, jeżeli do tego czasu wypracował odpowiedni staż ubezpieczeniowy i legitymuje się 15 letnim okresem pracy w warunkach szczególnych. Argumentem wskazującym na potrzebę takiej wykładni jest też w ocenie Sądu I instancji fakt, że w przypadku odmiennej interpretacji żaden pracownik nie skorzysta z możliwości przejścia na emeryturę, bowiem osoby urodzone po 31.12.1948r. nie uzyskają warunku wieku do dnia 31.12.2008r.

Z tak zaprezentowaną wykładnią prawa materialnego nie można się zgodzić. W pierwszej kolejności trzeba rozważyć za pomocą jakiej metody wykładni prawa należy ocenić przedmiotowe zagadnienie. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wielokrotnie zwracano uwagę na konieczność przypisania prymatu wykładni językowej w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych. (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2008 r., I UZP 6/08, OSNP 2009 nr 9-10, poz. 120 oraz wyroki Sądu Najwyższego: z 9 listopada 1999 r., II UKN 187/99, OSNAPiUS 2001 Nr 4, poz. 121; wyrok z 16 sierpnia 2005 r., I UK 378/04, OSNP 2006 nr 13-14, poz. 218 i z 25 czerwca 2008 r., II UK 315/07, LEX nr 496396). Zaprezentowane orzecznictwo prowadzi do wniosku o prymacie tego rodzaju wykładni prawa w odniesieniu do pozostałych dyrektyw wykładni [systemowej, funkcjonalnej]

Wzmocnieniem tego rodzaju wykładni jest także fakt, że przywilej skorzystania z uprawnień emerytalnych w obniżonym wieku emerytalnym ma zasadniczo charakter wyjątkowy, a tym samym z natury nie powinien być interpretowany w sposób rozszerzający.

Międzynarodowym kryterium wyboru wykładni prawa jest również ocena z punktu widzenia wzorca konstytucyjnego. Jak wiadomo treść art. 50 ustawy emerytalnej budziła wątpliwości, czy nie godzi w zasadę ochrony praw nabytych i sprawiedliwości społecznej. Przedmiotowe wątpliwości zostały podniesione przez Federację Związków Zawodowych (...), która zwróciła się do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem o stwierdzenie niezgodności z Konstytucją między innymi art. 50 ust. 1 ustawy emerytalnej. Argumentem przemawiającym za poddaniem kontroli treści wspomnianego przepisu był fakt dyferencjacji prawa emerytalnego w oparciu o datę urodzenia.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę, wbrew stanowisku Sądu Okręgowego że treść art. 50 omawianej ustawy pozwala na spełnienie warunku uzyskania wieku określonego w przepisie do dnia 31 grudnia 2008r. Dotyczy to kobiet urodzonych po dniu 31 grudnia 1948r. a przed dniem 1 stycznia 1953r. Natomiast mężczyźni takiego warunku do tej daty spełnić nie mogą, bowiem faktycznie najwcześniej wiek uzyskają w 2009r.

W odpowiedzi na postawione pytanie Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 22 czerwca 1999 r., K. 5/99 (OTK 1999, nr 5, poz. 100) stwierdził, że artykuł 1 ust. 2, art. 50 ust. 1 pkt 2 oraz art. 195 pkt 7 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. Nr 162, poz. 1118; zm.: z 1999 r. Nr 38, poz. 360) są zgodne z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. W uzasadnieniu orzeczenia Trybunał podkreślił, że ustawa z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie narusza ani praw nabytych w drodze skonkretyzowanych decyzji przyznających świadczenia, ani praw nabytych in abstracto, ani też ekspektatyw maksymalnie ukształtowanych. Ustawa dotyka jedynie ekspektatyw, które nie mają charakteru maksymalnie ukształtowanego, a więc takich, które zgodnie z dotychczasowym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego nie zostały objęte ochroną konstytucyjną. Należy ponadto zauważyć, że z zgodnie z ustalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego zasada demokratycznego państwa prawnego nakazuje wprowadzanie zmian do systemu prawnego z zachowaniem odpowiedniego *vacatio legis*, które adresatom regulacji prawnej pozostawi odpowiedni czas w celu przystosowania się do nowych rozwiązań prawnych. Zmiany wprowadzone przez ustawę nie dotyczą osób, które w dniu wejścia w życie ustawy skończyły 50 lat. Zmiany dotyczą natomiast osób, które w dniu wejścia w życie ustawy nie ukończyły 50 roku życia, i którym do osiągnięcia wieku emerytalnego pozostało 5 lat - w przypadku kobiet oraz 10 lat w przypadku mężczyzn. Podniesienie wieku emerytalnego w odniesieniu do osób, którym do osiągnięcia wieku emerytalnego określonego w dotychczas obowiązującym ustawodawstwie pozostało co najmniej 5 lat, nie narusza bezpieczeństwa prawnego jednostki w takim stopniu, aby można było w tym przypadku stwierdzić naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego, czy też ochrony praw nabytych.

Zaprezentowane wyżej argumenty prowadzą do wniosku, że zasadny staje się zarzut apelacyjny dotyczący wadliwej wykładni prawa materialnego, a mianowicie art. 50 ust.1 pkt 2 ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Cytowany przepis stawia wymóg ukończenia 60 roku życia dla mężczyzn do dnia 31 grudnia 2008r. Zatem wykładnia gramatyczna, jak też ocena rozwiązania z punktu widzenia wartości konstytucyjnych prowadzi do sformułowania stanowiska, iż wnioskodawca nie spełnia warunków do uzyskania emerytury. O ile w tym wypadku na dzień 31.12.2008r. legitymuje się odpowiednim stażem ubezpieczeniowym, posiada wymagany prawem okres zatrudnienia w warunkach szczególnych, to nie spełnia przesłanki dotyczącej wieku.

Nie można zgodzić się ze stanowiskiem Sądu I instancji, że w tym wypadku późniejsze ukończenie wieku 60 lat w odniesieniu do mężczyzny otwiera drogę do przyznania emerytury. Tego rodzaju rozumowanie jest oparte na konstrukcji wynikającej z treści art. 184 ustawy emerytalnej. Przy czym treść tego przepisu tj. art. 184 posługuje się sformułowaniem „przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego”. Jest to zatem odmienne zbudowanie warunków uprawniających do emerytury. Nie można zatem tego sposobu rozumowania przenosić na grunt przedmiotowej sprawy.

W tej sytuacji stwierdzenie zgodności z Konstytucją treści art. 50 ust.1 pkt 2 ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wyklucza możliwość przyznania emerytury pracownikowi kolejowemu, który do dnia 31 grudnia 2008r. nie ukończył określonego przepisem wieku 60 lat w stosunku do mężczyzn i 55 lat

w stosunku do kobiet. W takim wypadku przepis art. 50 ust.1 pkt 2 ustawy powinien być interpretowany za pomocą gramatycznej dyrektywy wykładni prawa.

Z tych względów zaskarżony wyrok podlegał zmianie w oparciu o art. 386 § 1 kpc.